

Π.3.2.5 Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης

Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας

Γ΄ Γυμνασίου

Τίτλος:

«Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει»

Συγγραφή: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΓΕΡΑΚΙΝΗ

Εφαρμογή: ΑΝΔΡΕΑΣ ΓΑΛΑΝΟΣ

**ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ**

Θεσσαλονίκη 2014

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.5. Πιλοτική εφαρμογή και αξιολόγηση αντιπροσωπευτικού αριθμού σεναρίων από κάθε τύπο σε διαφοροποιημένες εκπαιδευτικές συνθήκες πραγματικής τάξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνος υπο-ομάδας εργασίας λογοτεχνίας: Βασίλης Βασιλειάδης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνια 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει

Εφαρμογή σεναρίου

Ανδρέας Γαλανός

Δημιουργία σεναρίου

Αλεξάνδρα Γερακίνη

Διδακτικό αντικείμενο

Νεοελληνική λογοτεχνία

Τάξη

Γ΄ Γυμνασίου

Σχολική μονάδα

2^ο Γυμνάσιο Χαλκηδόνας

Χρονολογία

Από 26-02-2014 έως 02-04-2014

Διδακτική/θεματική ενότητα

Η νεότερη λογοτεχνία. Η λογοτεχνία από το 1922 ως το 1945

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

9 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας, εργαστήριο πληροφορικής.

II. Εικονικός χώρος: Wiki.

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Όπως προέβλεπε το αρχικό σενάριο, οι μαθητές ήταν εξοικειωμένοι με τη μέθοδο της εργασίας σε ομάδες και με την ανάρτηση αρχείων σε περιβάλλον Wiki, καθώς αυτό χρησιμοποιούνταν από την αρχή της χρονιάς για τη διδασκαλία του μαθήματος. Οι περισσότεροι ήξεραν επίσης να χειρίζονται προγράμματα οπτικοποίησης και δημιουργίας παρουσιάσεων. Σε κάθε ομάδα υπήρχε τουλάχιστον ένας μαθητής με άνεση στον χειρισμό Η/Υ και στην πλοήγηση στο διαδίκτυο.

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε σχολείο που διέθετε τον κατάλληλο εξοπλισμό, δηλαδή εργαστήριο πληροφορικής με ικανό αριθμό Η/Υ και διδακτική αίθουσα με βιντεοπροβολέα και πρόσβαση στο διαδίκτυο. Υπήρξε συνεννόηση ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και στον καθηγητή πληροφορικής για τη χρήση του εργαστηρίου, καθώς και τροποποίηση του ωρολόγιου προγράμματος για να προκύψουν συνεχόμενα διδακτικά δίωρα.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Αλεξάνδρα Γερακίνη, Όπου και να ταξιδέσω η Ελλάδα με πληγώνει, Νεοελληνική Λογοτεχνία Γ΄ Γυμνασίου, 2013.

Το σενάριο αντλεί

—

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ/ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το σενάριο είχε ως στόχο να φέρει σε επαφή τους μαθητές με το ποίημα του Γιώργου Σεφέρη «Με τον τρόπο του Γ.Σ.».

Στην πρώτη φάση, μέσω του τραγουδιού του Γιώργου Ανδρέου «Στο μεταξύ η Ελλάδα ταξιδεύει» και άλλων τραγουδιών με ανάλογο περιεχόμενο, που προσκόμισαν οι ίδιοι οι μαθητές, διαμορφώθηκε η βάση για τη γνωριμία των μαθητών με το ποίημα του Σεφέρη. Το ίδιο το ποίημα προσεγγίστηκε αρχικά στην

ολομέλεια μέσω brainstorming και στη συνέχεια σε ομάδες: κάθε ομάδα μελέτησε το ποίημα από διαφορετική οπτική (ιστορικοί, βιογράφοι, ψυχολόγοι, περιηγητές, κριτικοί) και μέσα από διαφορετικές δραστηριότητες. Ακολούθησαν οι παρουσιάσεις των ομάδων και μια καταληκτική δραστηριότητα στην οποία ζητήθηκε από τους μαθητές να καταγράψουν τι τους πληγώνει και τι τους κάνει περήφανους στην Ελλάδα του σήμερα σε μια προσπάθεια να συνδεθεί το ποίημα με την εμπειρία των μαθητών στη σημερινή εποχή.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Ο τίτλος του σεναρίου «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει» προέρχεται από το ποίημα του Γ. Σεφέρη «Με τον τρόπο του Γ.Σ». Η Ελλάδα άλλοτε κάνει περήφανους τους Έλληνες και άλλοτε τους γεμίζει με πίκρα, πόνο και απογοήτευση. Οι ποιητές, με την ευαισθησία που τους διακρίνει, προβάλλουν μέσα από τα ποιήματά τους τόσο την αγάπη τους και την περηφάνια τους για την πατρίδα τους όσο και την απογοήτευσή τους. Αυτή την απογοήτευση, η οποία συνδυάζεται βέβαια με συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικοπολιτικές συνθήκες, εκφράζει το ποίημα στο οποίο στηρίχτηκε το συγκεκριμένο σενάριο. Το θέμα που πραγματεύεται το σενάριο είναι διαχρονικό και επίκαιρο: αν ο Γ. Σεφέρης βίωνε με δραματικό τρόπο την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα του 1936 το ίδιο δραματικά βιώνουν και πολλοί Έλληνες την κατάσταση στην Ελλάδα του 2013.

Οι μαθητές λοιπόν με οδηγό τους την ποίηση του Γ. Σεφέρη και τα φύλλα εργασίας ταξίδεψαν στην Ελλάδα, ήρθαν σε επαφή με τον ιστορικό και κοινωνικό προβληματισμό του ποιητή και γνώρισαν την πατρίδα τους μέσα από τα μάτια ενός ποιητή που έζησε και δημιούργησε σε παλιότερη εποχή.

Το αρχικό σενάριο προέβλεπε την ένταξη όλων των δραστηριοτήτων στο πλαίσιο εκδήλωσης που διοργανώνει το σχολείο προς τιμήν του ποιητή. Καθώς στο σχολείο μας δεν προβλεπόταν η πραγματοποίηση μιας τέτοια εκδήλωσης, όλες οι

παρουσιάσεις των εργασιών έγιναν εντός της τάξης. Επίσης, ενώ το αρχικό σενάριο προοριζόταν για δώδεκα διδακτικές ώρες, στη συγκεκριμένη εφαρμογή αφιερώθηκαν εννιά. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την τροποποίηση ορισμένων δραστηριοτήτων, καθώς και την παράλειψη άλλων, ώστε να μειωθεί η χρονική του διάρκεια. Έτσι, παραλείφθηκε η προβλεπόμενη ανάγνωση των ποιημάτων του Γκανά και του Αναγνωστάκη, και “θυσιάστηκε” η παρατήρηση του διακειμενικού διαλόγου που αναπτύσσουν με το ποίημα του Σεφέρη. Ακόμα, ενώ στην αρχική του μορφή το σενάριο προέβλεπε επτά ομάδες μελέτης του ποιήματος, προτιμήθηκε ο χωρισμός του τμήματος σε πέντε ομάδες. Συγκεκριμένα, παραλείφθηκαν το φύλλο εργασίας των κοινωνιολόγων, καθώς ένα τμήμα από τα συμπεράσματά τους μπορούσε να εξαχθεί και από τους ιστορικούς, και το φύλλο εργασίας των καλλιτεχνών, καθώς στο συγκεκριμένο τμήμα δεν υπήρχαν μαθητές με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τέχνη ή κάποια σχετική κλίση.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις, πρότυπα, στάσεις ζωής

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν το ιστορικό πλαίσιο της εποχής του Μεσοπολέμου.

Γνώσεις για τη λογοτεχνία

Με τη διδασκαλία του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές:

- να γνωρίσουν βασικά στοιχεία για τη ζωή και το έργο του Γιώργου Σεφέρη,
- να μελετήσουν ένα από τα πολύ γνωστά ποιήματά του,
- να μελετήσουν τη συνομιλία του ποιήματος με την ιστορική πραγματικότητα της εποχής του.

Γραμματισμοί

Με την εφαρμογή του σεναρίου επιδιώχθηκε οι μαθητές να μπορούν:

- να χρησιμοποιούν το εργαλείο του συμφραστικού πίνακα για να οδηγούνται σε συμπεράσματα για την παρουσία ενός θέματος στο έργο ενός ποιητή,
- να οπτικοποιούν ψηφιακά τις εικόνες ενός ποιήματος και να προβληματίζονται για τις επιλογές τους,
- να συνεργάζονται για την προσέγγιση του περιεχομένου ενός ποιήματος,
- να αξιοποιούν πληροφορίες και από άλλες πηγές (άλλα κείμενα, βίντεο, ιστοσελίδες) και να τις συνεξετάζουν με το λογοτεχνικό κείμενο.

Διδακτικές πρακτικές

Στην πρώτη φάση του σεναρίου εφαρμόστηκε η μετωπική διδασκαλία με κατευθυνόμενο διάλογο και στοχευμένες ερωτήσεις με αφορμή το τραγούδι του Γιώργου Ανδρέου. Σε αυτήν τη φάση οι μαθητές δούλεψαν και σε ομάδες, προσπαθώντας να απαντήσουν στα σχετικά ερωτήματα. Η μετωπική διδασκαλία εφαρμόστηκε και στην πρώτη ώρα της προσέγγισης του ποιήματος του Σεφέρη, προκειμένου να προλειανθεί το έδαφος για την μελέτη του ομολογουμένως δύσκολου –για τους μαθητές αυτής της ηλικίας– ποιήματος. Συγκεκριμένα, προτιμήθηκε η ιδεοθύελλα (brainstorming) ως κατάλληλο κατώφλι εισόδου στο ποίημα, ώστε να τεθούν εξ αρχής ορισμένα θέματα που μπορούσαν να λειτουργήσουν ως καθοδηγητικοί άξονες κατά τη μελέτη του ποιήματος.

Στη συνέχεια, αξιοποιήθηκε η ομαδοσυνεργατική μέθοδος. Ακολουθώντας τις αρχές της διαφοροποιημένης διδασκαλίας, κάθε ομάδα είχε διαφορετική αποστολή και διαφορετικές δραστηριότητες. Έτσι, το ποίημα προσεγγίστηκε από διαφορετικές οπτικές γωνίες, ενώ στο τέλος όλες οι ομάδες ήρθαν σε επαφή με τα συμπεράσματα των υπολοίπων μέσω των παρουσιάσεων. Οι εργασίες προϋπέθεταν τη συνεργασία και την αλληλεπίδραση των μελών κάθε ομάδας προκειμένου να διερευνήσουν το

θέμα που τους ανατέθηκε αλλά και να δημιουργήσουν το παραγόμενο που τους ζητήθηκε.

Σε όλα τα στάδια της διδασκαλίας ο εκπαιδευτικός είχε ρόλο συντονιστή και εμπνευστή, παρατηρώντας τη δουλειά των ομάδων, υποδεικνύοντας τρόπους προσέγγισης και επιλύοντας απορίες και τυχόν προβλήματα συνεργασίας.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το συγκεκριμένο ποίημα του Γ. Σεφέρη επιλέχτηκε διότι θίγει ένα θέμα διαχρονικό και επίκαιρο, ένα θέμα που απασχολεί τόσο τους μεγαλύτερους όσο και τους νεότερους: το θέμα της πατρίδας και ο τρόπος που αυτή προβάλλεται μέσα από την κριτική και διεισδυτική ματιά ενός ποιητή. Ο τρόπος με τον οποίο βιώνει ο Γ. Σεφέρης την κοινωνικοπολιτική κατάσταση στην Ελλάδα του 1936 θεωρήθηκε ότι μπορεί να προβληματίσει και να δραστηριοποιήσει τους μαθητές.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Η εφαρμογή υλοποιήθηκε σε σχολείο που δεν εφαρμόζει πιλοτικά το νέο πρόγραμμα σπουδών στο μάθημα της Λογοτεχνίας, οπότε συνδέθηκε με τη διδασκαλία του συγκεκριμένου ποιήματος στο πλαίσιο του ισχύοντος προγράμματος σπουδών που προβλέπει την παρακολούθηση της ιστορικής εξέλιξης της νεοελληνικής λογοτεχνίας και την προσέγγιση ενδεικτικών κειμένων από κάθε περίοδο. Το ποίημα του Σεφέρη περιλαμβάνεται στην ενότητα «Η νεότερη λογοτεχνία. Η λογοτεχνία από το 1922 ως το 1945» του σχολικού ανθολογίου.

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Στην εφαρμογή αξιοποιήθηκε το Wiki που χρησιμοποιούνταν από την αρχή της χρονιάς για τη διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Το συγκεκριμένο περιβάλλον παρείχε τη δυνατότητα στα μέλη κάθε ομάδας να συνεργαστούν για την

υλοποίηση των δραστηριοτήτων που τους ανατέθηκαν, αλλά και στις υπόλοιπες ομάδες να έχουν πρόσβαση και δυνατότητα σχολιασμού της δουλειάς τους.

Αξιοποιήθηκε επίσης ο συμπρακτικός πίνακας των ποιημάτων του Γιώργου Σεφέρη, προκειμένου να διερευνηθεί η παρουσία συγκεκριμένων λέξεων στο σώμα της ποίησής του. Η αξιοποίηση αυτή είχε κατά βάση εργαλειακή λογική στην παρούσα εφαρμογή, καθώς οι διαπιστώσεις που προέκυψαν δεν ξεπέρασαν το επίπεδο της απλής καταγραφής.

Τέλος, η ομάδα των περιηγητών χρησιμοποίησε ένα πρόγραμμα δημιουργίας βίντεο για την πολυμεσική παρουσίαση των τόπων που αναφέρονται στο ποίημα, ενώ αξιοποιήθηκαν και μια σειρά από ιστοσελίδες ως πηγή άντλησης πληροφοριών στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων που ανατέθηκαν σε κάθε ομάδα.

Κείμενα

Λογοτεχνικά κείμενα σχολικών εγχειριδίων

ΚΝΛ Γ' Γυμνασίου:

Γιώργος Σεφέρης, «Με τον τρόπο του Γ.Σ»

Διδακτική πορεία/στάδια/φάσεις

Α' Φάση (3 διδακτικές ώρες)

1^η ώρα

Η πρώτη φάση πραγματοποιήθηκε στην αίθουσα διδασκαλίας με την τάξη σε ολομέλεια. Ως αφορμή αξιοποιήθηκε το τραγούδι του Γ. Ανδρέου [«Στο μεταξύ η Ελλάδα ταξιδεύει»](#). Στο στάδιο αυτό οι μαθητές εργάστηκαν σε ζευγάρια με τον/την διπλανό/-ή τους στο θρανίο. Το τραγούδι παίχτηκε από cd-player και οι μαθητές ακούγοντάς το συμπλήρωσαν το [φύλλο εργασίας](#) που τους μοιράστηκε. Συγκεκριμένα, τους ζητήθηκε να παρουσιάσουν τα προβλήματα της Ελλάδας που προβάλλονται μέσα από το τραγούδι και τα συναισθήματα και τις σκέψεις του

δημιουργού του τραγουδιού για όλα αυτά. Κάθε επιχείρημά τους έπρεπε να στηρίζεται σε συγκεκριμένους στίχους ή φράσεις του τραγουδιού.

Τα περισσότερα ζευγάρια δε δυσκολεύτηκαν να δημιουργήσουν συνδέσεις ανάμεσα στους στίχους του τραγουδιού και σε καταστάσεις αναγνωρίσιμες στη σύγχρονη Ελλάδα, παρόλο που ο έντονα μεταφορικός λόγος δυσκόλεψε αρκετούς μαθητές. Ακούστηκαν παρατηρήσεις για την πολιτική, τον αθλητισμό, την εκπαίδευση και τον πολιτισμό της σύγχρονης Ελλάδας, εμπνευσμένες από ό,τι φάνηκε κυρίως από την τρίτη στροφή του τραγουδιού.

Πιο εύκολα εντόπισαν την απαισιοδοξία, τον θυμό, την απογοήτευση και την αγανάκτηση ως συναισθήματα που εκφράζονται στους στίχους του τραγουδιού. Δυσκολεύτηκαν ιδιαίτερα στο να συζητήσουν την ερώτηση σχετικά με το ποιους θεωρεί υπεύθυνους για την κατάσταση ο στιχουργός του τραγουδιού. Αναφέρθηκαν ως πιθανοί υπεύθυνοι οι πολιτικοί και οι ίδιοι οι πολίτες, ενώ ένα ζευγάρι ανέφερε ότι ο στιχουργός ρίχνει το φταίξιμο στην ίδια την Ελλάδα, στηρίζοντας την άποψη αυτή στο ρεφραίν του ποιήματος («Πού 'ναι το φως σου το κρυμμένο, αυτό που χρόνια περιμένω; Εσύ που λες πως δεν πεθαίνεις μόνο για λίγο ξαποσταίνεις. Άντε, κουνήσου και νυχτώνει κι έχουμε μείνει πάλι μόνοι.»). Αυτή η αναφορά μού έδωσε τη δυνατότητα να αναφέρω τον τίτλο του σεναρίου που θα εφαρμόζαμε τις επόμενες διδακτικές ώρες «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει» και να ενημερώσω τους μαθητές ότι πρόκειται για πολύ γνωστό στίχο από ένα ποίημα του ποιητή Γιώργου Σεφέρη, το οποίο θα προσεγγίζαμε στη συνέχεια.

Η επιλογή να ξεκινήσει η εφαρμογή με ένα τραγούδι αποδείχτηκε επιτυχής, καθώς φάνηκε να κινητοποιεί τους μαθητές, παρά τη δυσκολία των στίχων. Ο στόχος της συγκεκριμένης δραστηριότητας ήταν να προετοιμάσει τους μαθητές για τη μελέτη του ποιήματος του Γ. Σεφέρη «Με τον τρόπο του Γ.Σ» και να χτίσει τις γέφυρες ανάμεσα στους μαθητές και στο ποίημα που θα μελετούσαν.

Τέλος, για την επόμενη διδακτική ώρα αποστολή όλων των ζευγαριών ήταν να αναζητήσουν και να παρουσιάσουν και άλλα τραγούδια με παρόμοια θεματολογία και προβληματισμούς.

2^η -3^η ώρα

Το δίωρο πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου, με το τμήμα χωρισμένο σε ζευγάρια, όπως και την προηγούμενη ώρα. Κάθε ζευγάρι βρισκόταν μπροστά σε έναν σταθμό εργασίας. Τα περισσότερα ζευγάρια είχαν αναζητήσει σχετικά τραγούδια και το πρώτο εικοσάλεπτο αφιερώθηκε στην ακρόασή τους, μέσω του YouTube. Οι περισσότερες επιλογές είχαν ενδιαφέρον και κινούνταν στο πλαίσιο του προβληματισμού που είχε θέσει το τραγούδι του Ανδρέου (για παράδειγμα, το τραγούδι «Καλημέρα Ελλάδα» των Goin' Through, που ήταν πολύ γνωστό και αγαπητό στα παιδιά και το άκουσμά του προκάλεσε το ζωνρό τους ενδιαφέρον, ή το τραγούδι «Πέτρινα χρόνια» του Σταμάτη Σπανουδάκη.) Υπήρξαν φυσικά και μεμονωμένες περιπτώσεις που δεν έφεραν κάποιο τραγούδι ή που η επιλογή τους δεν ανταποκρινόταν καθόλου στις οδηγίες που τους δόθηκαν.

Στη συνέχεια, παρέπεμψα τους μαθητές στο ψηφιακό σχολικό εγχειρίδιο και συγκεκριμένα στο ποίημα του Σεφέρη [«Με τον τρόπο του Γ.Σ.»](#), το οποίο και διάβασα. Ζήτησα να μου πουν τις πρώτες τους εντυπώσεις. Αμέσως παρατήρησαν τον στίχο που έδωσε τον τίτλο στο τραγούδι του Ανδρέου που είχαμε ακούσει στην προηγούμενη συνάντηση και με αφορμή αυτό διατύπωσαν την υπόθεση ότι θα μιλάει για παρόμοια θέματα. Πάντως σχεδόν το σύνολο της τάξης δήλωσε πως το ποίημα ήταν «ακαταλαβίστικο» και «δύσκολο». Ακριβώς για αυτό τους ζήτησα να ξαναδιαβάσουν σιωπηρά το ποίημα και να μου πουν λέξεις που τους έρχονταν στο μυαλό μετά την ανάγνωση. Στόχος ήταν μέσω αυτού του καταιγισμού ιδεών να αρχίσουν να εξοικειώνονται με το ποίημα και να αρχίσουν να αποκτούν σημεία πρόσβασης.

Μετά την ανάγνωση, κατέγραψα στον πίνακα τις λέξεις που πρότειναν οι μαθητές χωρίς κανένα σχόλιο. Όταν ολοκληρώθηκε ο καταιγισμός ιδεών, ζήτησα από την τάξη να σχολιάσει ποιες λέξεις θεωρούσαν πιο σημαντικές για το ποίημα και ποιες λιγότερο, στηρίζοντας την άποψή τους σε συγκεκριμένους στίχους, και στη συνέχεια, επιχειρήσαμε να ομαδοποιήσουμε τις λέξεις σε κατηγορίες. Η σχετική συζήτηση πήγε αρκετά καλά, δεδομένης της δυσκολίας του ποιήματος, και ορισμένες από τις παρατηρήσεις που ακούστηκαν έδειχναν ότι η αρχική αμηχανία μπροστά στο ποίημα είχε αρχίσει να υποχωρεί. Δεν έλειψαν φυσικά παρανοήσεις και σχόλια άσχετα με το περιεχόμενο του ποιήματος, αλλά σε γενικές γραμμές οι λέξεις που πρότειναν οι μαθητές κινούνταν στη σωστή κατεύθυνση. Καταγράφηκαν λέξεις πολύ σημαντικές για την προσέγγιση του ποιήματος, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν σε κατηγορίες: λέξεις σχετικές με τόπους και ταξίδια («καράβι», «Ελλάδα», «νησιά», «ταξίδι», «θάλασσα»), λέξεις σχετικές με το παρελθόν («αρχαιότητα», «μυθολογία») λέξεις σχετικές με συναισθήματα («απογοήτευση», «αγωνία», «θλίψη», «θάνατος», «πίκρα»). Σιγά-σιγά είχε ξεκινήσει μια διαδικασία εξομάλυνσης του ποιήματος.

Συνειδητά απέφυγα να δώσω συγκεκριμένες ερμηνείες σε στίχους. Επέστησα μόνο την προσοχή τους στον τόπο και τον χρόνο σύνθεσης του ποιήματος που μας δίνεται ακριβώς μετά το τέλος του. Συζητήσαμε πως δεν είναι τυχαίες οι εικόνες του ταξιδιού και της θάλασσας που είναι έντονες στο ποίημα, αφού ο ποιητής εμπνέεται τη σύνθεση του ποιήματος έχοντας επιβιβαστεί σε ένα πλοίο και έτοιμος για ταξίδι. Δυστυχώς οι μαθητές δεν είχαν διδαχτεί ακόμα την ενότητα για την Ελλάδα του Μεσοπολέμου στο μάθημα της Ιστορίας, οπότε η χρονολογία 1936 δεν τους θύμιζε κάτι συγκεκριμένο και έτσι χρειάστηκε να αναφερθώ με συντομία στη δικτατορία του Μεταξά, χωρίς να επεκταθώ σε λεπτομέρειες.

Στο τέλος του δίωρου ανακοίνωσα στους μαθητές ότι τις επόμενες ώρες θα μελετούσαν το ποίημα χωρισμένοι σε ομάδες και κάθε ομάδα θα είχε μια διαφορετική αποστολή, καθώς το ποίημα θα προσεγγιζόταν από διαφορετικές οπτικές και μέσα από διαφορετικές δραστηριότητες. Το τμήμα αποτελούνταν από δεκαεφτά μαθητές,

οπότε δημιουργήθηκαν τρεις ομάδες των τριών μελών και δύο των τεσσάρων. Η σύνθεση των ομάδων ορίστηκε από εμένα λαμβάνοντας υπόψη τις επιθυμίες των μαθητών αλλά και τις αναγνωστικές τους δεξιότητες, καθώς και τον βαθμό εξοικειώσής τους με τον χειρισμό Η/Υ.

Β' φάση (5 διδακτικές ώρες)

1^η-2^η-3^η ώρα

Κατά τις επόμενες τρεις ώρες οι μαθητές προσέγγισαν το ποίημα σε ομάδες με διαφορετικά φύλλα εργασίας και διαφορετικές δραστηριότητες. Η πρώτη από αυτές τις τρεις ώρες πραγματοποιήθηκε μεμονωμένα, ενώ οι επόμενες δύο σε συνεχόμενο δίωρο. Το αρχικό σενάριο προέβλεπε επτά ομάδες, αλλά στη συγκεκριμένη εφαρμογή προτιμήθηκε το τμήμα να χωριστεί σε πέντε: τους Βιογράφους, τους Ιστορικούς, τους Ψυχολόγους, τους Περιηγητές και τους Κριτικούς.

Κάθε ομάδα μελέτησε το ποίημα από διαφορετική σκοπιά, είχε τη δική της αποστολή και τη δική της σχετική σελίδα στο Wiki που χρησιμοποιούνταν από την αρχή της χρονιάς στη διδασκαλία του μαθήματος της Λογοτεχνίας. Οι ομάδες παραπέμφθηκαν στα φύλλα εργασίας που ήταν αναρτημένα στο Wiki και τα μελέτησαν για λίγο, προκειμένου να διαπιστωθούν απορίες και να γίνει σαφής η αποστολή τους και στη συνέχεια ξεκίνησαν να δουλεύουν με σκοπό στο τέλος να παρουσιάσουν το αποτέλεσμα της έρευνάς τους στο υπόλοιπο τμήμα. Οι ομάδες είχαν στη διάθεσή τους τις επόμενες τρεις ώρες για να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες και να αναρτήσουν το υλικό τους στη σελίδα τους στο Wiki.

Οι βιογράφοι (φύλλο εργασίας ομάδας βιογράφων) είχαν ως αποστολή τους να αξιοποιήσουν στοιχεία από το ντοκιμαντέρ Ημερολόγια καταστρώματος και από τους διαδικτυακούς τόπους:

<http://www.potheg.gr/TT.aspx?lan=1&Type=WRITER&writerId=7711255&TextType=BIO>

και http://seferisgiorgos.blogspot.gr/2008/06/blog-post_4361.html και να συνθέσουν ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα του Γ. Σεφέρη, στο οποίο ο ίδιος ο ποιητής να

παρουσιάζει σε α' πρόσωπο τα σημαντικότερα γεγονότα της ζωής του. Στο αυτοβιογραφικό σημείωμα οι βιογράφοι καλούνταν να δώσουν μεγαλύτερη έμφαση στα γεγονότα της δεκαετίας 1930-1940 στην οποία ανήκει χρονικά το ποίημα το οποίο μελετούσαν. Οι βιογράφοι θα έπρεπε να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν γιατί επέλεξαν τα συγκεκριμένα γεγονότα για να τα συμπεριλάβουν στο αυτοβιογραφικό σημείωμα του Γ. Σεφέρη.

Οι ιστορικοί ([φύλλο εργασίας ομάδας ιστορικών](#)) είχαν ως αποστολή τους να αναζητήσουν πληροφορίες για το ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος στον [ιστότοπο του ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού](#), να συνδέσουν το ποίημα του Γ. Σεφέρη με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής και να κατασκευάσουν έναν χρονολογικό πίνακα με τα σημαντικότερα γεγονότα της περιόδου 1923-1940 στον οποίο θα τοποθετούσαν και το υπό μελέτη ποίημα.

Οι κριτικοί ([φύλλο εργασίας ομάδας κριτικών](#)) είχαν ως αποστολή τους να αξιοποιήσουν τον [συμφραστικό πίνακα λέξεων](#) στο ποιητικό έργο του Γ. Σεφέρη, να βρουν τη λειτουργία των λέξεων «καράβι» και «ταξιδεύω» στην ποίηση του Γ. Σεφέρη και να παρουσιάσουν και άλλα ποιήματα του ποιητή από την ίδια χρονική περίοδο, να προβούν σε υποθέσεις για τον ρόλο του στίχου που επαναλαμβάνεται στο ποίημα και να σχολιάσουν τις γλωσσικές επιλογές του Σεφέρη και τη λειτουργία τους στο ποίημα.

Οι ψυχολόγοι ([φύλλο εργασίας ψυχολόγων](#)) είχαν ως αποστολή τους να διεισδύσουν στην ψυχή του ποιητή, να βρουν όλα αυτά που τον πληγώνουν, να εντοπίσουν τα αντίστοιχα χωρία στο ποίημα, να μελετήσουν τα [αυτοσχόλια](#) από το ημερολόγιο του Γ. Σεφέρη και να τα συγκρίνουν με το ποίημα που μελετούσαν.

Οι περιηγητές ([φύλλο εργασίας ομάδας περιηγητών](#)) είχαν ως αποστολή τους να σχολιάσουν τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής παρουσιάζει τη σχέση της νεότερης Ελλάδας με την αρχαία, να αναζητήσουν πληροφορίες και οπτικό υλικό για τις περιοχές της Ελλάδας που αναφέρει ο ποιητής, να χρωματίσουν με διαφορετικά χρώματα τις περιοχές που προκαλούν θετικά συναισθήματα και με διαφορετικά

χρώματα τις περιοχές που προκαλούν αρνητικά συναισθήματα στον ποιητή και να οπτικοποιήσουν με τη χρήση του λογισμικού παρουσίασης τις περιοχές της Ελλάδας που αναφέρονται στο ποίημα.

Καθότι το τμήμα είχε συνηθίσει να δουλεύει ομαδοσυνεργατικά, αλλά και να χρησιμοποιεί το περιβάλλον του Wiki δεν παρατηρήθηκαν ιδιαίτερες δυσκολίες ούτε στη συνεργασία ούτε στη χρήση του περιβάλλοντος. Δυσκολίες, όμως, υπήρξαν ως προς την υλοποίηση των δραστηριοτήτων.

Οι βιογράφοι δυσκολεύτηκαν πολύ να απομονώσουν τα βασικά γεγονότα από το σύνολο των πληροφοριών που συνέλεξαν, με αποτέλεσμα να χρειάζεται διαρκώς η παρέμβασή μου για να τους υποδείξω να παραλείψουν τις δευτερεύουσες ή λιγότερο σημαντικές πληροφορίες. Φυσικά, η δυσκολία βρισκόταν στο ότι οι μαθητές δεν είχαν διαμορφωμένο κριτήριο με βάση το οποίο να επιλέξουν τα γεγονότα και αυτό θα έπρεπε κάπως να διαμορφωθεί. Επιχειρήθηκε μια μικρή συζήτηση με πρωτοβουλία μου στο πλαίσιο της ομάδας σχετικά με τι μπορεί να μας ενδιαφέρει στη ζωή ενός ποιητή και αφού τα μέλη αντάλλαξαν απόψεις για λίγο, επέστρεψαν, κάπως πιο έτοιμοι, στη διαδικασία συγγραφής του αυτοβιογραφικού σημειώματος του ποιητή. Δυσκολίες υπήρξαν και ως προς τη σύνταξη του κειμένου του αυτοβιογραφικού σημειώματος καθότι οι μαθητές δεν ήταν εξοικειωμένοι με τις συμβάσεις του είδους. Προκειμένου να μελετήσουν κάποια δείγματα τους παρέπεμνα [στις αντίστοιχες σελίδες του εγχειριδίου της Έκφρασης-Έκθεσης της Β΄ Λυκείου](#).

Οι ιστορικοί κατήρτισαν με σχετική ευκολία ένα χρονολογικό πίνακα με τα βασικά γεγονότα της περιόδου 1923-1940, δυσκολεύτηκαν όμως πολύ περισσότερο στο να συνδέσουν στοιχεία και στίχους του ποιήματος με το συγκεκριμένο ιστορικό πλαίσιο. Για αυτό φάνηκε να ευθύνεται ο κρυπτικός λόγος του ποιήματος που παρέμεινε εν πολλοίς εμπόδιο για την επικοινωνία των μαθητών με το ποίημα.

Η εργασία των κριτικών ήταν ομολογουμένως η πιο απαιτητική. Για αυτό και εξαρχής επέλεξα να την αναθέσω σε μια ομάδα που αποτελούνταν από παιδιά με αυξημένες δεξιότητες στη διαχείριση του ποιητικού λόγου. Η ομάδα δε

δυσκολεύτηκε στη χρήση του συμφραστικού πίνακα λέξεων και στην εξαγωγή γενικών συμπερασμάτων όσον αφορά στην παρουσία των λέξεων «καράβι» και «ταξιδεύω» στο ποιητικό corpus του Σεφέρη, δυσκολεύτηκε όμως στον σχολιασμό των γλωσσικών ποικιλιών που συναντάμε στο ποίημα και εκεί χρειάστηκε η δική μου συνδρομή και καθοδήγηση.

Η αποστολή των ψυχολόγων ανατέθηκε σε μια ομάδα με δεδηλωμένα «ψυχολογικά» ενδιαφέροντα, η οποία έδειξε μεγάλο ενθουσιασμό και σε γενικές γραμμές κινήθηκε με ευκολία στις δραστηριότητες που είχε να φέρει σε πέρας. Τους ρώτησα αν γνώριζαν πώς περίπου είναι μια γραπτή συνέντευξη και μου απάντησαν θετικά, οπότε δεν τους παρέπεμπα σε ανάλογα πρότυπα.

Η ομάδα των περιηγητών συνάντησε αρκετές δυσκολίες στο να κατανοήσει και να σχολιάσει τον τρόπο με τον οποίο ο ποιητής παρουσιάζει τη σχέση της νεότερης Ελλάδας με την αρχαία. Κι σε αυτήν την περίπτωση η δυσχέρεια είχε να κάνει με τη σκοτεινότητα του νοήματος των σχετικών στίχων, οι οποίοι αποδείχτηκαν ιδιαίτερα απαιτητικοί στη διαχείρισή τους από τα παιδιά. Χρειάστηκε να παρέμβω, να προτείνω ερμηνείες στίχων και να οδηγήσω προς συγκεκριμένη κατεύθυνση τα μέλη της ομάδας, για να ξεμπλοκάρουν και να ξεκινήσουν την προετοιμασία της παρουσίας, αναζητώντας οπτικό υλικό.

Οι ομάδες χρειάστηκαν και τις τρεις ώρες για να ολοκληρώσουν τις δραστηριότητες των φύλλων εργασίας, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις χρειάστηκε να δουλέψουν και από το σπίτι.

4^η-5^η ώρα

Οι παρουσιάσεις των ομάδων πραγματοποιήθηκαν σε συνεχόμενο δίωρο στην αίθουσα της τάξης και χρησιμοποιήθηκε προτζέκτορας, σε όσες περιπτώσεις χρειάστηκε να προβληθεί κάτι.

Όλες οι ομάδες είχαν ολοκληρώσει τις εργασίες που τους είχαν ανατεθεί και δήλωσαν ότι ήταν έτοιμες για την παρουσίαση. Σε κάθε ομάδα δόθηκε ένα τέταρτο για την παρουσίασή της.

Πρώτη ξεκίνησε η ομάδα των βιογράφων, η οποία μας διάβασε το αυτοβιογραφικό σημείωμα του ποιητή που συνένταξε και συνόδεψε την παρουσίαση με φωτογραφίες του Σεφέρη. Το σημείωμα κάλυπτε τη ζωή του Σεφέρη μέχρι το 1965, με ιδιαίτερη έμφαση στη δεκαετία 1930-1940 στην οποία τοποθετείται και η συγγραφή του ποιήματος. Οι υπόλοιποι μαθητές σχολίασαν το γεγονός πως δεν αναφέρθηκε ο θάνατος του ποιητή και η ομάδα των βιογράφων υπερασπίστηκε την επιλογή της λέγοντας πως επρόκειτο για αυτοβιογραφικό σημείωμα σε πρώτο πρόσωπο, οπότε δεν μπορούσε ο ίδιος ο ποιητής να αναφερθεί στον θάνατό του, γιατί θα φαινόταν σαν να μιλάει μετά θάνατον. Όταν ζήτησα από τα παιδιά να επιχειρήσουν κάποια σύνδεση ανάμεσα στα βιογραφικά στοιχεία που άκουσαν και στο ποίημα που είχαν μελετήσει, κάποιος ανέφερε τα πολλά ταξίδια και τους διαφορετικούς τόπους τους οποίους γνώρισε ο Σεφέρης μέσω της δουλειάς του και αναφέρθηκε στη σημασία του ταξιδιού μέσα στο ποίημα και στους διάφορους τόπους που συναντάμε στους στίχους του. Δε νομίζω ότι είναι τυχαίο πως ο μαθητής που το σχολίασε ανήκε στην ομάδα των κριτικών, οι οποίοι είχαν ασχοληθεί με την παρουσία της λέξης «ταξιδεύω» στα σεφερικά ποιήματα.

Ακολούθησε η παρουσίαση της ομάδας των ψυχολόγων, η οποία παρουσίαζε αρκετό ενδιαφέρον. Οι ψυχολόγοι μάς παρουσίασαν αρχικά φράσεις που εντόπισαν στα αυτοσχόλια του ποιητή και θεωρούσαν ότι συνδέονται με τα συναισθήματα που εκφράζονται στο ποίημα «Με τον τρόπο του Γ.Σ.». Κάποιες από αυτές τις φράσεις μάλιστα τις συνέδεσαν με συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος. Στη συνέχεια, μας διάβασαν την υποθετική συνέντευξη του ποιητή που συνένταξαν και στην οποία είχαν επιχειρήσει να αποτυπώσουν τη συναισθηματική κατάσταση του Σεφέρη, όπως τη συμπεράναν από τα αυτοσχόλια, αλλά και από το ίδιο το ποίημα. Η προσπάθειά τους επαινέθηκε πολύ σε γενικές γραμμές, αν και προέκυψε διαφωνία, επειδή στη

συνέντευξη τα μέλη της ομάδας είχαν βάλει τον ποιητή να δηλώνει πως είναι αισιόδοξος. Κάποιοι μαθητές θεώρησαν πως από το ποίημα δεν προκύπτει κάποιο στοιχείο που να δικαιολογεί μια τέτοια δήλωση. Ενδιαφέρον παρουσίασε και το γεγονός πως οι μαθήτριες της ομάδας προσπάθησαν να σχολιάσουν τον τίτλο του ποιήματος –με τον οποίο είχα αποφύγει να ασχοληθούμε. Τον δικαιολόγησαν λέγοντας πως το ποίημα αποτελεί την απόπειρα του ποιητή να καταγράψει τις προσωπικές του απόψεις και τα συναισθήματά του για την Ελλάδα, με άλλα λόγια να περιγράψει την Ελλάδα «με τον τρόπο του Γ.Σ.»¹.

Στη συνέχεια, παρουσίασε η ομάδα των ιστορικών. Πρόβαλαν τον χρονολογικό πίνακα που συνέταξαν, στον οποίο ομολογουμένως είχαν κάνει πολύ σωστές επιλογές, επιμένοντας μόνο σε βασικά γεγονότα και αναδεικνύοντας διάφορες διαστάσεις της εποχής του Μεσοπολέμου. Ήμουν αρκετά ευχαριστημένος από την ικανότητά των μελών της ομάδας ως προς την επιλογή και τη σύνθεση του υλικού που αντλήθηκε από την ιστοσελίδα του ΙΜΕ. Ακολούθως, αναφέρθηκαν σε στοιχεία του κειμένου που κατά τη γνώμη τους συνδέονται με το ιστορικό πλαίσιο που μας παρουσίασαν. Εδώ τα αποτελέσματα ήταν ελαφρώς απογοητευτικά, καθώς η ομάδα αρκέστηκε σε μια παράθεση στίχων του ποιήματος, χωρίς να μπορεί να εξηγήσει ούτε τις επιλογές της ούτε τη σύνδεση που εντόπιζε ανάμεσα στον εκάστοτε στίχο και στο ιστορικό πλαίσιο, γεγονός που επισήμαναν ως παρατήρηση και οι υπόλοιποι μαθητές.

Η ομάδα των περιηγητών είχε ετοιμάσει ένα βίντεο με το υλικό που συγκέντρωσε, για να μας παρουσιάσει τα τοπία της Ελλάδας που αναφέρονται στο ποίημα. Δυστυχώς το βιντεάκι που ετοίμασαν δεν έπαιζε στον υπολογιστή που είχαμε διαθέσιμο, μάλλον επειδή έλειπε το κατάλληλο πρόγραμμα για να το ανοίξει. Αυτό προκάλεσε απογοήτευση στα μέλη της ομάδας και μια σχετική αναστάτωση στο τμήμα. Τελικά, η ομάδα μάς παρουσίασε απλώς τις φωτογραφίες που συνέλεξε, διαβάζοντας τους αντίστοιχους στίχους του ποιήματος και επιχειρήσαν να

¹ Βλ. στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο omada_psychologwn.

καταθέσουν τα συμπεράσματά τους προφορικά. Επισήμαναν σωστά την αντίθεση ανάμεσα στην αρχαία και την νεότερη Ελλάδα, επιλέγοντας ανάλογες φωτογραφίες που αναδείκνυαν από τη μια τον πολιτισμό και την τέχνη της αρχαιότητας και από την άλλη την τουριστική ανάπτυξη του παρόντος. Η παρουσίασή τους όμως συνολικά αδικήθηκε λόγω των τεχνικών προβλημάτων.

Τελευταία παρουσίασε η ομάδα των κριτικών. Πρόβαλαν το ποίημα στο οποίο είχαν χρωματίσει με διαφορετικά χρώματα γραμματοσειράς τα σημεία που αναδείκνυαν τις διάφορες γλωσσικές επιλογές του ποιητή, καθώς και τις λέξεις του κειμένου που επαναλαμβάνονται². Εντόπισαν τη συνύπαρξη λόγιων/αρχαίων τύπων και λαϊκών/καθημερινών λέξεων, σχολίασαν τη χρήση των τύπων της καθαρεύουσας «εκ Συντάγματος» και «εξ Ομοιοίας» αποδίδοντάς τη στην ειρωνική διάθεση του ποιητή και με αφορμή τις επαναλαμβανόμενες λέξεις «ταξιδεύω» και «καράβι» μάς παρουσίασαν άλλα ποιήματα του Σεφέρη στα οποία εμφανίζονται αυτές οι λέξεις. Φυσικά, δεν προχώρησαν σε παρατηρήσεις επ' αυτών των ποιημάτων, εξαιτίας της δυσκολίας να προσεγγίσουν το περιεχόμενό τους.

Στον ελάχιστο χρόνο που απέμεινε προσπάθησα να διαπιστώσω κατά πόσο οι εργασίες με τις οποίες καταπιάστηκαν και οι παρουσιάσεις που ακολούθησαν βοήθησαν τους μαθητές να επικοινωνήσουν κάπως ουσιαστικότερα με το ποίημα. Ήταν φανερό πως οι μαθητές σε γενικές γραμμές εξακολουθούσαν να δυσκολεύονται πολύ στο να προσεγγίσουν συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος και να διατυπώσουν υποθέσεις για το περιεχόμενό τους. Παρόλα αυτά δεν ήταν πια τόσο αρνητικοί απέναντί του και ήταν σαφές ότι είχαν εξοπλιστεί με δύο-τρεις βασικούς άξονες προσέγγισής του. Επιχείρησα να συνθέσω κάπως τις παρατηρήσεις όλων των ομάδων, κλείνοντας την ενασχόλησή μας με το ποίημα.

² Βλ στον Φάκελο Τεκμηρίων το αρχείο omada_kritikwn.

Γ' φάση (1 διδακτική ώρα)

Η τελευταία ώρα πραγματοποιήθηκε στο εργαστήριο πληροφορικής. Ζητήθηκε από κάθε ομάδα να καταγράψει σε μια καινούρια σελίδα στο Wiki τι τους πληγώνει και τι τους κάνει περήφανους στην Ελλάδα του σήμερα. Αφέθηκαν ελεύθεροι να επιλέξουν αν θα το έκαναν μόνο με λέξεις ή αν θα χρησιμοποιούσαν και εικόνες. Στόχος ήταν να συνδεθεί η εμπειρία που καταγράφεται στο ποίημα του Γιώργου Σεφέρη και που αναφέρεται σε μια περασμένη εποχή με την εμπειρία των μαθητών στη σημερινή εποχή, ώστε η διδασκαλία του ποιήματος να μην απομείνει μια στεγανή και αδιάφορη δραστηριότητα, αλλά να αναπτυχθεί ένας διάλογος ανάμεσα στο χθες και στο σήμερα, ανάμεσα στη λογοτεχνία και στη ζωή, ανάμεσα στο ποίημα και την εμπειρία.

Οι περισσότερες ομάδες επέλεξαν να απαντήσουν σε συνεχόμενο λόγο και χωρίς τη χρήση εικόνων. Όπως ήταν αναμενόμενο, στα στοιχεία που τους πληγώνουν στη σημερινή Ελλάδα πρωταγωνιστικό ρόλο είχε η οικονομική κρίση και οι συνακόλουθες επιπτώσεις. Ενδιαφέρον επίσης είχε πως αρκετές ομάδες ανέφεραν ότι τους κάνουν περήφανους στοιχεία που σχετίζονταν κατά κανόνα με το ένδοξο αρχαίο παρελθόν της χώρας και όχι με τη σημερινή κατάσταση³. Αυτή η διαπίστωση έδωσε το έναυσμα για τη συζήτηση που ακολούθησε. Ήταν εμφανής η άμεση τάση των παιδιών, όταν τους ρωτάει κανείς για θετικές πλευρές και επιτεύγματα της Ελλάδας, να καταφεύγουν σε απαντήσεις σχετικές με το παρελθόν. Μόνο μετά από την επιμονή μου να επικεντρωθούν στο παρόν και τις απαντήσεις κάποιων μαθητών που έφεραν παραδείγματα από τον χώρο του σύγχρονου ελληνικού αθλητισμού, μπόρεσαν και οι υπόλοιποι να καταθέσουν ανάλογα στοιχεία.

---

³ Βλ.ό.π. το [teliki_drasthriothta](#).

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 1

«Στο μεταξύ η Ελλάδα ταξιδεύει» Μουσική – στίχοι : Γιώργος Ανδρέου

Στους εθνικούς σου δρόμους λάστιχα σκασμένα και ζώα σκοτωμένα.
Στου κράτους σου τους νόμους όνειρα κλεμμένα, χαρτιά σημαδεμένα.
Πολίτες δίχως πόλη, οπλίτες δίχως βόλι,
οι λίγοι ψυχωμένοι κι οι άλλοι ξοφλημένο.

Πού 'ναι το φως σου το κρυμμένο, αυτό που χρόνια περιμένω;
Εσύ που λες πως δεν πεθαίνεις μόνο για λίγο ξαποσταίνεις.
Άντε, κουνήσου και νυχτώνει κι έχουμε μείνει πάλι μόνοι.

Τα μαγικά σου βράδια σκουπίδια και ρημάδια, σκυλάδικα, σκοτάδια.
Της ψήφου τα στραβάδια, του γήπεδου κοπάδια σου κλέβουνε τα χάδια.
Αρχαία μεγαλεία, ερείπια, σχολεία,
τα αγάλματα σωπαίνουν κι οι ποιητές πεθαίνουν....

Πού 'ναι το φως σου το κρυμμένο, αυτό που χρόνια περιμένω;
Εσύ που λες πως δεν πεθαίνεις μόνο για λίγο ξαποσταίνεις.
Άντε, κουνήσου και νυχτώνει κι έχουμε μείνει πάλι μόνοι.
Και μη μου πεις ξανά ποιος φταίει κι έχουμε μείνει τελευταίοι.

1. Ποια προβλήματα που αντιμετωπίζει η σύγχρονη Ελλάδα παρουσιάζονται μέσα από το τραγούδι του Γ. Ανδρέου;

.....
.....
.....

2. Πώς αισθάνεται ο δημιουργός του τραγουδιού για την κατάσταση της χώρας του και ποιους θεωρεί υπεύθυνους γι' αυτήν την κατάσταση;

.....
.....
.....

Μην ξεχάσετε να υπογραμμίσετε τις φράσεις του τραγουδιού που σας οδήγησαν στα συμπεράσματά σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΒΙΟΓΡΑΦΩΝ

Είστε οι βιογράφοι του Γ. Σεφέρη και αποστολή σας είναι να μελετήσετε προσεκτικά τη ζωή του ποιητή και να γράψετε ένα αυτοβιογραφικό σημείωμα του Γ. Σεφέρη στο οποίο ο ποιητής θα αναφέρει σε α' πρόσωπο τους βασικότερους σταθμούς στη ζωή του.

Φροντίστε να αναφερθείτε στην πατρίδα του, στα μέρη στα οποία έζησε, στις σπουδές του, στο επάγγελμά του και στην ποίηση. Μην ξεχνάτε ότι θα πρέπει να δώσετε έμφαση στα γεγονότα της δεκαετίας 1930-1940 στην οποία ανήκει χρονικά το ποίημα που είναι το αντικείμενο της μελέτης μας.

Μπορείτε να αναζητήσετε και φωτογραφικό υλικό στη μηχανή αναζήτησης και να το ενσωματώσετε στο αυτοβιογραφικό σημείωμα που θα γράψετε και μπορείτε επίσης να αξιοποιήσετε στο κείμενο σας και υπερσυνδέσμους οι οποίοι θα εμπλουτίσουν και θα δια φωτίσουν το κείμενο σας.

Για να συνθέσετε το αυτοβιογραφικό σημείωμα του Γ. Σεφέρη θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθοι ιστότοποι:

1. [Ημερολόγια καταστρώματος](#) (Παρακολουθήστε τα 30 πρώτα λεπτά που αναφέρονται στα γεγονότα από τη γέννηση του Γ. Σεφέρη μέχρι και τη δεκαετία του 1940)
2. <http://www.potheg.gr/TT.aspx?lan=1&Type=WRITER&writerId=7711255&extType=BIO>
3. http://seferisgiorgos.blogspot.gr/2008/06/blog-post_4361.html

Φροντίστε το κείμενό σας να μην ξεπερνάει τις 300-400 λέξεις και να είστε σε θέση να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας: γιατί δηλαδή επιλέξατε τα συγκεκριμένα γεγονότα για να τα συμπεριλάβετε στο αυτοβιογραφικό σημείωμα, το οποίο συνθέσατε.

Είστε έτοιμοι να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας και να την αναρτήσετε στο Wiki του μαθήματος στη σελίδα σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ

Είστε οι ιστορικοί και η αποστολή σας είναι να διερευνήσετε το ιστορικό πλαίσιο της εποχής στην οποία ο Γ. Σεφέρης ζει και γράφει το συγκεκριμένο ποίημα. Θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθες ερωτήσεις:

1. Ποιο είναι το ιστορικό πλαίσιο του ποιήματος; Συγκεντρώστε πληροφορίες γι' αυτό.

.....
 .....
 .....

2. Το πλαίσιο αυτό διαμορφώνει και επηρεάζει το έργο του Γ. Σεφέρη; Να αιτιολογήσετε την άποψή σας.

.....
 .....
 .....

3. Ποια στοιχεία του ποιήματος συνδέονται με τα ιστορικά γεγονότα της εποχής εκείνης;

.....
 .....
 .....

Για να συνθέσετε το κείμενό σας, στο οποίο θα απαντήσετε στις παραπάνω ερωτήσεις, θα σας βοηθήσει ο ιστότοπος του ιδρύματος Μείζονος Ελληνισμού στον οποίο μπορείτε να βρείτε όλες τις πληροφορίες που χρειάζεστε. Ο ίδιος ιστότοπος θα σας βοηθήσει να δημιουργήσετε έναν πίνακα των ιστορικών γεγονότων της χρονικής περιόδου 1923-1940. Στον πίνακα που θα δημιουργήσετε θα φροντίσετε να συμπεριλάβετε τα πιο σημαντικά γεγονότα (ιστορικά, κοινωνικά, πολιτικά) της εποχής, θα εντάξετε και το ποίημα του Γ. Σεφέρη που μελετάτε και θα είστε σε θέση να αιτιολογήσετε τις επιλογές σας στους συμμαθητές σας. Μπορείτε να αναζητήσετε οπτικό και ακουστικό υλικό στη μηχανή αναζήτησης και να το ενσωματώσετε στον χρονολογικό πίνακα που θα δημιουργήσετε ώστε να εμπλουτίσετε την εργασία σας και να δια φωτίσετε τους συμμαθητές σας.

Είστε έτοιμοι να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας και να την αναρτήσετε στο Wiki του μαθήματος στη σελίδα σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΚΡΙΤΙΚΩΝ

Είστε οι κριτικοί και η αποστολή σας είναι να διερευνήσετε τις γλωσσικές επιλογές του Γ. Σεφέρη, να αναζητήσετε τη λειτουργία συγκεκριμένων λέξεων στην ποίηση του Γ. Σεφέρη και να ανατρέξετε και σε άλλα ποιήματα του ίδιου ποιητή.

Για να καταλήξετε στα συμπεράσματά σας θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθες ερωτήσεις-δραστηριότητες:

1. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Γ. Σεφέρης παρουσιάζει ποικιλία και συνδυάζει στοιχεία από διαφορετικές περιόδους της ελληνικής γλώσσας. Ποια είναι αυτά τα στοιχεία; Χρωματίστε τα με διαφορετικά χρώματα. Νομίζετε ότι οι γλωσσικές επιλογές του Γ. Σεφέρη εξυπηρετούν τον στόχο του, τον προβληματισμό του και το μήνυμα που θέλει να περάσει;
2. Στο ποίημα επαναλαμβάνεται κάποιος στίχος. Ποιος είναι αυτός και γιατί πιστεύετε ότι επαναλαμβάνεται;
3. Στο συμφραστικό πίνακα λέξεων στο ποιητικό έργο του Γ. Σεφέρη πληκτρολογήστε τις λέξεις «καράβι» και «ταξιδεύω», παρατηρήστε πόσο συχνά χρησιμοποιούνται αυτές οι λέξεις στην ποίηση του Γ. Σεφέρη και σε ποια συμφραζόμενα. Επιλέξτε κάποια ποιήματα της χρονικής περιόδου 1930-1940 στα οποία εμφανίζονται αυτές οι λέξεις για να τα παρουσιάσετε στους συμμαθητές σας.

Φροντίστε να έχετε χρωματίσει με διαφορετικά χρώματα τις λέξεις αυτές στα ποιήματα που θα επιλέξετε να παρουσιάσετε.

Είστε έτοιμοι να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας και να την αναρτήσετε στο Wiki του μαθήματος στη σελίδα σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΨΥΧΟΛΟΓΩΝ

Είστε οι ψυχολόγοι και αποστολή σας είναι να διεισδύσετε στην ψυχή του Γ. Σεφέρη και να προσπαθήσετε να καταλάβετε ποια είναι αυτά που τον πληγώνουν, τον βασανίζουν και τον φοβίζουν.

Πρέπει να γράψετε μια υποθετική συνέντευξη που θα πάρετε από τον Γ. Σεφέρη, αφού σκεφτείτε τι θα θέλατε να τον ρωτήσετε σχετικά με τη ζωή του, την ποίησή του και την κατάσταση στην Ελλάδα του 1936.

Για να καταλήξετε στα συμπεράσματά σας και να συνθέσετε την συνέντευξη θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθες ερωτήσεις-δραστηριότητες:

1. Ο ποιητής νιώθει ότι πληγώνεται από πρόσωπα, πράγματα και καταστάσεις που βιώνει στην Ελλάδα. Ποια είναι αυτά, γιατί πληγώνουν τον ποιητή και σε τι συμπεράσματα οδηγείστε για τον Γ. Σεφέρη; Καταγράψτε την άποψη σας και εντοπίστε τους στίχους του ποιήματος που την επιβεβαιώνουν .

.....
.....
.....

2. Νομίζετε ότι υπάρχει κάτι που φοβίζει και προβληματίζει τον ποιητή; Αν ναι, ποιο είναι αυτό και ποιοι στίχοι του ποιήματος το επιβεβαιώνουν; Πώς συνδέονται οι ενδεχόμενοι φόβοι του ποιητή με την κατάσταση που επικρατούσε στην Ελλάδα το καλοκαίρι του 1936;

.....
.....
.....

3. Μελετήστε τα [αυτοσχόλια](#) από το ημερολόγιο του Γ. Σεφέρη και προσπαθήστε να εντοπίσετε ομοιότητες, ως προς το περιεχόμενο, με το ποίημα που μελετάτε.

.....

.....

.....

Είστε έτοιμοι να παρουσιάσετε την εργασία σας στους συμμαθητές σας και να την αναρτήσετε στο Wiki του μαθήματος στη σελίδα σας.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΟΜΑΔΑΣ ΠΕΡΙΗΓΗΤΩΝ

Είστε οι περιηγητές και αποστολή σας είναι να ακολουθήσετε τον Γ. Σεφέρη στο ταξίδι του στην Ελλάδα και να παρουσιάσετε τη σχέση της σύγχρονης με την αρχαία Ελλάδα.

Για να καταλήξετε στα συμπεράσματά σας θα σας βοηθήσουν οι ακόλουθες ερωτήσεις-δραστηριότητες:

1. Ποιον τρόπο επιλέγει ο ποιητής (παρουσίαση, περιγραφή, σύγκριση, αντίθεση) για να παρουσιάσει τη σχέση ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν της Ελλάδας;

.....
.....
.....

2. Ποιες είναι οι περιοχές της Ελλάδας για τις οποίες ο ποιητής νιώθει περηφάνια και ποιες είναι αυτές για τις οποίες νιώθει θλίψη και απογοήτευση; Να εντοπίσετε τα αντίστοιχα χωρία στο ποίημα, να χρωματίσετε με διαφορετικά χρώματα τις δύο κατηγορίες περιοχών και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

.....
.....
.....

3. Συγκεντρώστε οπτικό, ακουστικό και πληροφοριακό υλικό για τα τοπία της Ελλάδας που αναφέρονται στο ποίημα του Γ. Σεφέρη και παρουσιάστε τα στους συμμαθητές σας με τη βοήθεια του λογισμικού παρουσίασης. Φροντίστε να παρουσιάσετε τα τοπία της Ελλάδας κατά τέτοιο τρόπο ώστε να φανεί η αντίθεση, την οποία προβάλλει ο Γ. Σεφέρης, ανάμεσα στο παρελθόν και στο παρόν της Ελλάδας.

Z. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Όπως προβλεπόταν και στο αρχικό σενάριο, θα μπορούσε μετά την εξέταση του «Με τον τρόπο του Γ.Σ.» να ακολουθήσει μελέτη του ποιήματος του Μανόλη Αναγνωστάκη [«Θεσσαλονίκη, μέρες του 1969 μ.Χ.»](#) και του Μιχάλη Γκανά [«Η Ελλάδα που λες»](#) ως παράλληλων κειμένων και να μελετηθεί ο τρόπος με τον οποίο διαλέγονται με το σεφερικό ποίημα.

Το σενάριο θα μπορούσε να επεκταθεί και να αποτελέσει τη βάση για ένα ευρύτερο σενάριο με θέμα την πατρίδα και τον τρόπο με τον οποίο οι ποιητές θίγουν το θέμα της πατρίδας και να δώσει τη δυνατότητα στους μαθητές να προσεγγίσουν πιο σφαιρικά και ολοκληρωμένα το θέμα. Επίσης, το σενάριο θα μπορούσε να αποτελέσει τη βάση για ένα ευρύτερο σενάριο (project) με θέμα τη ζωή και την ποίηση του Γ. Σεφέρη ο οποίος έκανε τη στροφή προς τη νεότερη ελληνική ποίηση και να συμπεριλάβει και άλλες πτυχές της ποίησής του.

H. ΚΡΙΤΙΚΗ

Η ενασχόληση για εννιά διδακτικές ώρες με ένα συγκεκριμένο ποίημα ήταν κάπως κουραστική για τα παιδιά, αλλά απαίτησε και μεγάλο κομμάτι του σχολικού χρόνου. Το ποίημα παρουσίασε αρκετές δυσκολίες στην προσέγγισή του από τους μαθητές και η ενασχόληση κάποιων ομάδων με τις δραστηριότητες που τους ανατέθηκαν δεν απέδωσε τα αναμενόμενα αποτελέσματα. Τέλος, προέκυψαν κάποιες τεχνικές δυσκολίες που δεν επέτρεψαν σε μια συγκεκριμένη ομάδα να παρουσιάσει την εργασία της όπως την είχε προετοιμάσει.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

—